

**RAPORT
DE ACTIVITATE
al Agenției Relații Interetnice
pentru anul 2020**

INTRODUCERE

Prezentul Raport vine să ofere o sinteză a evoluțiilor pentru fiecare domeniu de activitate în parte, fiind menționate principalele realizări conform prevederilor Planului de activitate a Agenției Relații Interetnice pentru perioada anului 2020.

În anul 2020 Agenția Relații Interetnice a continuat să își îndeplinească misiunea de implementare a politicii statului în domeniul relațiilor interetnice și a funcționării limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova, ținând cont de specificul polietic, multicultural, multilingvistic și regional al minorităților naționale.

În pofida situației dificile create de pandemie, Agenția Relații Interetnice și-a realizat activitatea, unele activități fiind implementate în format nou sau replanificate, ținându-se cont de nevoile tuturor celor din societate, inclusiv a persoanelor care aparțin minorităților naționale și ale altor comunități marginalizate. În perioada Covid-19 a fost deosebit de important să revedem modul în care pot fi sprijinite minoritățile naționale să-și realizeze drepturile fundamentale ale omului, în special dreptul de a obține informații corecte, accesibile și oportune.

În realizarea funcțiilor sale, Agenția a colaborat cu autoritățile publice centrale și locale, autoritățile publice autonome, precum și cu organizațiile neguvernamentale și internaționale.

Documentul cuprinde următoarele domenii de activitate:

- consolidarea relațiilor interetnice;
- dezvoltarea dialogului intercultural și consolidarea identității civice;
- funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova și promovarea diversității lingvistice.

CONSOLIDAREA RELAȚIILOR INTERETNICE

Implementarea politicilor statului în domeniul relațiilor interetnice

Strategia de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027 (Hotărârea Guvernului nr. 1464 din 30 decembrie 2016)

Agenția Relații Interetnice (ARI) a fost desemnată în calitate de instituție-cheie în elaborarea și implementarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027.

Strategia este documentul de politici, care determină mecanismele naționale pentru consolidarea concordiei interetnice, dezvoltarea identității civice față de statul Republica Moldova, asigurarea condițiilor necesare pentru studierea și aplicarea limbii de stat de către cetățenii alolingvi, inclusiv cei adulți, promovarea limbilor minorităților naționale, asigurarea accesului persoanelor aparținând minorităților naționale la informație și mass-media în limbile acestora, promovarea diversității în societate, participarea la viața publică a minorităților naționale și facilitarea dialogului intercultural

Implementarea Strategiei se realizează în baza planurilor de acțiuni aprobate de Guvern, în trei etape.

Planul de acțiuni pentru anii 2017-2020 pentru implementarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2020, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1019 din 29.11.2017 constituie I etapă de implementare a Strategiei.

Agenția Relații Interetnice a întreprins măsurile necesare întru executarea acțiunilor prevăzute în Planul de acțiuni menționat, în cooperare cu alte autorități administrative centrale, societatea civilă și partenerii de dezvoltare.

Astfel, pentru ameliorarea calității datelor statistice în domeniul relațiilor interetnice a fost realizat *Studiul referitor la situația curentă a reprezentativității și participării diferitor grupuri etnice în serviciul public*, cu date dezagregate pe niveluri ale administrației publice și sexe în conformitate cu standardele internaționale.

Scopul publicației este de a urmări evaluarea nivelului participării efective a minorităților naționale la viața publică, axându-se pe implementarea standardelor internaționale și a angajamentelor naționale.

Studiul a fost realizat de către Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, Agenția Relații Interetnice, în comun cu Oficiul Înaltului Comisar pentru Minorități Naționale și Misiunea OSCE în Moldova. Colectarea și analiza datelor a fost efectuată în parteneriat cu Institutul pentru Inițiative Strategice (IPIS) și Institutul pentru Politici și Reforme Europene (IPRE).

A fost inițiată organizarea și desfășurarea *Etnobarometrului în Republica Moldova (studiu privind relațiile interetnice în RM)*, metodologia și chestionarul acestuia fiind coordonate și validate după o serie de reuniuni organizate. Responsabili pentru desfășurare: Ministerul Educației, Culturii și Cercetării și Agenția Relații Interetnice, cu susținere din partea experților Institutului pentru Politici Europene (IEP) de la Berlin, Oficiului Înaltului Comisar pentru Minoritățile Naționale al OSCE și Institutului pentru Politici și Reforme Europene (IPRE). Proiectul Etnobarometrului cu datele colectate este transmis pentru definitivare unei companii interne selectate de către Oficiului Înaltului Comisar pentru Minoritățile Naționale al OSCE.

În vederea consolidării capacităților instituționale în contextul implementării politicii de integrare, activitatea Agenției Relații Interetnice a fost evaluată în cadrul proiectului „Consolidarea cooperării și a capacității actorilor care promovează și protejează drepturile minorităților naționale” susținut de către Misiunea OSCE în Moldova. Ca rezultat a fost elaborat *Raportul privind analiza comparativă a competențelor autorităților ce promovează drepturile minorităților naționale*, inclusiv a Agenției Relații Interetnice. S-a constatat că, domeniul protecției minorităților naționale și a drepturilor omului este dispersat în activități a 3 autorități publice: Agenția Relații Interetnice, Oficiul Avocatului Poporului și Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității (CPEDA).

Astfel, a fost semnat *Acordul de Înțelegere între ARI, Oficiul Avocatul Poporului și CPEDA* care vine să consolideze cooperarea între instituțiile menționate și eforturile comune pe segmentul drepturilor omului, drepturile minorităților naționale. Potrivit Acordului, părțile vor colabora în implementarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027.

Capacitățile instituționale ale ARI, Oficiul Avocatul Poporului și CPEDAЕ au fost consolidate pe parcursul anului în cadrul meselor rotunde, seminarelor, atelierelor de lucru, inclusiv online:

- Standardele Consiliului Europei în combaterea discursului de instigare la ură (19 martie 2020) (15 – 16 iunie 2020);
- „Proiect pentru cartografierea răspunsurilor naționale la discursul de instigare la ură în Republica Moldova” (23 septembrie 2020);
- „Распределение компетенций между Агентством Межэтнических Отношений и Министерством Образования, Культуры и Исследований в области межэтнических отношений” (23 octombrie 2020);
- „Calea spre instituții eficiente pentru protecția minorităților naționale” - serie de patru webinare organizată în cadrul proiectului „Consolidarea unei societăți mai inclusive prin promovarea capacităților și cooperării actorilor publici și din societatea civilă” implementat de Misiunea OSCE în Moldova” (2 – 5 noiembrie 2020);
- „Participarea și rolul organizațiilor neguvernamentale într-o societate diversă în perioada COVID-19” (23 noiembrie 2020) etc.

Cu suportul Misiunii OSCE în Moldova a fost elaborată și lansată *Strategia de comunicare publică a Agenției Relații Interetnice*, în vederea îmbunătățirii platformelor de comunicare cu minoritățile naționale, societatea civilă, mass-media, dar și în vederea sporirii vizibilității ARI.

De menționat că ARI a lansat un nou site oficial, www.ari.gov.md care este mai extins și perfecționat. Administrarea, menținerea și dezvoltarea paginii oficiale a Agenției Relații Interetnice în perioada Covid-19 a fost de o importanță majoră, fiind asigurat dreptul de a obține informații corecte, accesibile și oportune.

Totodată, a fost modificat logo-ul instituției, în scopul menținerii și promovării imaginii ARI.

Întrucât aspectele ce țin de domeniul relații interetnice necesită implicarea și susținerea nemijlocită a reprezentanților minorităților naționale, participarea acestora este crucială, mai cu seama în rândul tinerilor. Astfel, ARI a sporit participarea reprezentanților minorităților naționale în organele consultative existente, promovând tinerii și rolul proactiv pe care trebuie să-l aibă aceștia:

- Colegiul Agenției Relații Interetnice – 2 reprezentanți;

- Consiliul sectorial (de experți) de cooperare cu societatea civilă - 13 reprezentanți;
- Consiliul Coordonator al organizațiilor etnoculturale acreditate pă lângă ARI -105 reprezentanți;
- Comitetul de conducere al Consiliului coordonator al organizațiilor etnoculturale – 16 reprezentanți;
- Grupul de lucru inter-ministerial responsabil de implementarea Planului de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2016–2020 - 3 reprezentanți;
- Grupul de lucru inter-ministerial responsabil de implementarea Planului de acțiuni pentru anii 2017-2020 privind implementarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice din Republica Moldova pentru anii 2017- 2027 – 7 persoane.

La nivel de entitate consultativă, un rol important în realizarea politicii de integrare a fost alocat *Consiliului coordonator al organizațiilor etnoculturale din Republica Moldova* care activează pe lângă Agenția Relații Interetnice fiind reprezentat de 102 organizații etnoculturale.

ARI asigură constant activitatea Consiliului coordonator din componența căruia fac parte liderii asociațiilor obștești ale minorităților naționale. Pe parcursul anului au fost organizate 2 ședințe a Consiliului coordonator al organizațiilor etnoculturale (ianuarie, martie) cu prezența fizică a membrilor consiliului și 4 ședințe online a Consiliului de conducere (mai, august, septembrie, decembrie). Obiectivele și chestiunile propuse pentru examinare în cadrul ședințelor s-au axat pe implementarea HG nr. 1464 din 30 decembrie 2017 „Cu privire la aprobarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027”.

În vederea sporirii capacităților de monitorizare a politicilor publice, managementului organizației neguvernamentale etc., Agenția Relații Interetnice în colaborare cu Misiunea OSCE din Republica Moldova a organizat pentru membrii Consiliului Coordonator un șir de programe de instruire, inclusiv online. Direcțiile prioritare de instruire au vizat subiecte cu privire la: protecția minorităților naționale, combaterea discursului de instigare la ură, participarea și rolul organizațiilor neguvernamentale într-o societate diversă în perioada COVID-19 etc.

Agenția a elaborat și prezentat Guvernului Republicii Moldova *Raportul cu privire la implementarea pe parcursul anilor 2017-2020 a Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice din Republica Moldova pentru anii 2017-2027.*

Planul de acțiuni pentru anii 2016 – 2020 pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova (Hotărârea Guvernului nr.734 din 9 iunie 2016)

Agenția Relații Interetnice a asigurat consecutivitatea de planificare a acțiunilor care să contribuie la îmbunătățirea situației romilor și asigurarea participării lor active la viața socială și politică din țară.

În scopul stabilirii mecanismului interministerial de coordonare și monitorizare a implementării Planului de acțiuni, Agenția Relații Interetnice a creat *Grupul de lucru interministerial* cu extinderea pe parcurs a formatului existent. Astfel, în vederea prioritizării și planificării asistenței externe pentru activitățile adresate romilor din Republica Moldova, în cadrul ședințelor Grupului de lucru au participat și partenerii de dezvoltare: Oficiul Înaltului Comisar al Drepturilor Omului (OHCHR), Misiunea OSCE în Moldova, Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ) etc.

Colaborarea dintre Agenția Relații Interetnice și autoritățile administrației publice centrale și locale în procesul de incluziune socială a romilor și altor minorități naționale este fundamentală. Pentru a responsabiliza autoritățile administrației publice locale, ARI a recomandat acestora elaborarea, în baza Planului de acțiuni menționat, a planurilor de acțiuni anuale pentru susținerea populației de etnie romă domiciliată pe teritoriul unității administrativ-teritoriale respective.

Un instrument aplicabil cu referire la comunitatea de etnie romă este *institutul mediatorului comunitar*, care îndeplinește o importantă sarcină în consolidarea comunității roma prin asigurarea unui echilibru în cooperarea dintre instituțiile statului și comunitate, facilitând comunicarea și colaborarea dintre aceștia.

Agenția Relații Interetnice s-a implicat activ în activitățile axate pe promovarea mediatorilor comunitari, organizate cu suportul partenerilor de dezvoltare, în special Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ).

În cadrul proiectului „Consilierea Guvernului Republicii Moldova în politici economice” implementat de GIZ a fost realizat *Raportul privind analiza*

statutului mediatorului comunitar - studiu realizat în contextul identificării necesității de a se consolida capacitățile mediatorilor comunitari din Republica Moldova, în vederea asigurării unei intervenții profesionale în realizarea incluziunii social-economice a populației roma.

La data de 7 februarie 2020, în cadrul unei ședințe de lucru organizată de Agenția Relații Interetnice a fost prezentat Raportul privind analiza statutului mediatorului comunitar. În cadrul ședinței au participat reprezentanți ai ministerelor de resort, mediatori comunitari din țară, dar și parteneri de dezvoltare.

Un suport metodologic și informațional în elaborarea raportului l-a avut analizele și rapoartele realizate de societatea civilă roma, Agenția Relații Interetnice, GIZ etc. Urmare discuțiilor purtate cu ARI, s-a propus elaborarea Analizei statutului mediatorului comunitar din perspectiva identificării lacunelor/dificultăților în activitatea sa, precum și propunerii de amendare a cadrului normativ în vederea îmbunătățirii statutului acestuia.

Conform HG 557/2013 prin care a fost aprobat Regulamentul-cadru cu privire la organizarea activității mediatorului comunitar, modificată până în prezent prin două HG cu privire la modul de finanțare, Agenția Relații Interetnice a preluat competențele ce țin de elaborarea propunerilor privind numărul mediatorilor comunitari pe autorități publice locale și calcularea sumei mijloacelor financiare necesare pentru asigurarea exercitării activității acestora.

Așadar, în Cadrul bugetar pe termen mediu, *pentru anii 2020-2022* au fost planificate mijloace financiare *în sumă de 3904,3 mii lei* pentru finanțarea a *54 de mediatori comunitari*, pe când în anul 2018 a fost alocată suma de 2239,6 mii lei pentru finanțarea a 48 mediatori comunitari.

Ținând cont de necesitatea instruirii mediatorilor comunitari, la data de 24 septembrie 2020, Agenția Relații Interetnice în parteneriat cu Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari din Republica Moldova și GIZ a organizat *Atelierul de lucru pentru fortificarea capacităților mediatorului comunitar*. În cadrul atelierului a fost prezentat *Manualul cu privire la activitatea mediatorului comunitar*.

Dat fiind faptul că, activitatea mediatorilor comunitari poate fi realizată eficient în condițiile existenței unui parteneriat la nivel local, Agenția Relații Interetnice este într-un dialog permanent cu autoritățile publice locale urmărind sporirea interesului APL de nivelul 1 în activitățile realizate de mediatori. Pe

parcursul anului au fost organizate întruniri, ședințe (inclusiv online) cu reprezentanții APL în vederea informării și intensificării procesului de angajare a mediatorilor comunitari în localități.

Un aspect important în activitatea cu mediatorii comunitari este accesul la informație. De menționat că noul web site creat pentru ARI conține un *directoriu separat pentru mediatorii comunitari* în cadrul căruia este posibilă plasarea informațiilor, cadrului normativ relevant, ghidurilor, metodologiilor etc. cu privire la activitatea acestora.

Pentru a spori creșterea ratei de încadrare în câmpul muncii a persoanelor de etnie romă, a fost încheiat *Acordul de colaborare între Agenția Relații Interetnice și Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM)*.

ARI și ANOFM sunt de acord cu privire la necesitatea valorificării oportunităților de cooperare între cele două instituții, în vederea facilitării angajării în câmpul muncii a persoanelor aparținând minorităților naționale, precum și combaterea discriminării acestora.

Totodată, a fost încheiat *Memorandumul de cooperare între Reprezentanța din RM a Fundației Terre des hommes Moldova și Agenția Relații Interetnice* cu privire la realizarea activităților din cadrul proiectului „Drumul viselor - îmbunătățirea accesului și sporirea abilității comunității de romi din regiunea Dunării” cu scopul îmbunătățirii situației comunității de romi.

Întru realizarea și apărarea drepturilor omului, îmbunătățirea situației romilor în Republica Moldova, a fost încheiat *Memorandumul de cooperare între Agenția Relații Interetnice și Centrul Național al Romilor*.

Cooperarea Agenției Relații Interetnice cu liderii comunității rome și cu organizațiile de la nivel local asigură o participare incluzivă, oferindu-le posibilitatea de a participa la schimbare de la nivelul comunităților lor.

Un rol activ în efortul comun de a schimba situația comunităților roma îl au:

- Coaliția Vocea Romilor;
- Centrul Național al Romilor;
- Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari din Republica Moldova;
- Uniunea Tinerilor Romi din Republica Moldova „Tărnă – Rom”;
- Asociația Obștească „Porojan”;
- Organizația Obștească „Bare – rom” etc.

Anual, organizațiile române participă activ la organizarea și desfășurarea Săptămânii memoriei Holocaustului dedicată Zilei internaționale de comemorare a victimelor Holocaustului (ianuarie), acțiunilor prilejuite Zilei Internaționale a Romilor (aprilie), Festivalului Republican al Etniilor (septembrie) etc. Expoziția separată dedicată memoriei victimelor genocidului romilor din perioada Holocaustului din cadrul Centrului-muzeu „Memoria Holocaustului și Toleranța Interetnică” a fost organizată cu implicarea și suportul liderilor activi ai comunității romilor.

ARI a elaborat și prezentat Guvernului Republicii Moldova *Raportul cu privire la implementarea pe parcursul anilor 2016-2020 a Planului de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă pentru anii 2016-2020.*

Planul de acțiuni pentru anii 2017-2020 privind implementarea Declarației Parlamentului Republicii Moldova cu privire la acceptarea Raportului final al Comisiei Internaționale pentru studierea Holocaustului, prezidată de Elie Wiesel (Hotărârea Guvernului nr.313 din 22 mai 2017)

Întru realizarea Planului de acțiuni, Agenția Relații Interetnice a organizat *Săptămâna memoriei Holocaustului dedicată Zilei internaționale/naționale de comemorare a victimelor Holocaustului.*

Agenda Săptămânii a inclus un șir de acțiuni menite să comemoreze victimele Holocaustului, desfășurate în incinta Casei Naționalităților:

- „Miting-requiem” la monumentul „Victimelor Fascismului”;
- expoziție tematică „Holocaust: Nimicirea. Salvarea. Eliberarea”. La inaugurarea expoziției au participat diplomați acreditați în țara noastră, reprezentanți ai Guvernului Republicii Moldova, comunităților evreiești și române;
- expoziție de documente și cărți „Holocaust: durerea inimilor noastre”, organizată cu sprijinul Bibliotecii „I. Mangher”;
- expoziție „Simone Samuele Spritzman. Un evreu supraviețuitor al Auschwitzului de la Chișinău la Parma”, expusă în cadrul Centrului-muzeu „Memoria Holocaustului și Toleranța Interetnică”;
- Forumul Tinerilor din Republica Moldova „Viitorul ne aparține”, ediția a II-a, organizat la data de 28 ianuarie 2020. La eveniment au participat peste 200 de elevi din instituțiile de învățământ din capitală, reprezentanți ai Ministerului Educației, Culturii și Cercetării; Ministerului Afacerilor Externe și

Integrării Europene; reprezentanți ai corpului diplomatic acreditat la Chișinău; Rabinul comunității evreiești, Șimșon Izakson; doctori în istorie, profesori.

Studioul de teatru pentru copii și tineret „Rapsodia” a prezentat în cadrul evenimentului spectacolul-muzical „KADISH”, bazat pe poemul „Kadish”, semnat de Alexandru Galich, dedicat memoriei lui Janusz Korczak.

Totodată, în cadrul Săptămânii au fost organizate lecții despre Holocaust, diverse conferințe, vizionări de spectacole, expoziții de fotografii, conferințe de presă, alte evenimente comemorative și educaționale.

Evenimentele dedicate Zilei internaționale/naționale de comemorare a victimelor Holocaustului au fost organizate de către ARI în colaborare cu Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării; Comunitatea evreiască din Republica Moldova; Misiunea OSCE din Republica Moldova.

Monitorizarea implementării politicilor în domeniul relațiilor interetnice este reflectată în rapoartele întocmite de către Agenția Relații Interetnice, prezentate Guvernului:

- Raportul anual cu privire la realizarea Planului de acțiuni pentru anii 2017 – 2020 pentru implementarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017 – 2027 (HG nr.1019/2017);
- Raportul anual cu privire la implementarea Planului de acțiuni pentru anii 2016 – 2020 pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova (HG nr.734/16);
- Raportul anual cu privire la realizarea Planului de acțiuni pentru anii 2017-2020 privind implementarea Declarației Parlamentului Republicii Moldova cu privire la acceptarea Raportului final al Comisiei Internaționale pentru studierea Holocaustului, prezidată de Elie Wiesel, anul 2019 (HG nr.313/2017).

Întru asigurarea transparenței proceselor decizionale, rapoartele menționate sunt publicate pe pagina web oficială a ARI www.ari.gov.md, secțiunea „Transparență decizională”.

Totodată, progresele înregistrate privind implementarea politicilor în domeniul relațiilor interetnice sunt prezentate în cadrul meselor rotunde, atelierelor de lucru, seminarelor organizate de către ARI.

Astfel, informația cu privire la implementarea Planului de acțiuni pentru anii 2017-2020 pentru implementarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2020, cap. II Limba ca mijloc de integrare: Politicile privind limba de stat și limbile minoritare a fost prezentată în cadrul *Comisiei Parlamentare pentru Educație, Cultură și Cercetare* și *Comisiei Drepturilor Omului și Relații Interetnice*.

DEZVOLTAREA DIALOGULUI INTERCULTURAL ȘI CONSOLIDAREA IDENTITĂȚII CIVICE

Un impact pozitiv asupra societății înregistrat de către Agenția Relații Interetnice îl au organizarea și desfășurarea acțiunilor cultural-educative menite să faciliteze și să încurajeze interacțiunea la diverse niveluri ale societății, cele mai semnificative fiind:

- Festivalul republican al etniilor „Unitate prin diversitate”. În contextul situației epidemiologice provocate de pandemia COVID-19, în septembrie 2020, Festivalul Etniilor a avut loc în regim online, participând *mai mult de 50 de organizații etnoculturale*;
- Zilele Scrisului și Culturii Slave în Republica Moldova, organizate în regim online (mai);
- Festivalul Internațional „Șire crug” în comun cu Comunitatea rusa din rl. Drochia. La eveniment au participat *circa 70 de colective etnoculturale din țară și de peste hotare*;
- Festivalul online de creație a copiilor din mediul etnic cu genericul „Ziua Internațională a copilului”. În cadrul Zilei Internaționale a copilului și Sărbătorii de Crăciun, *600 de copii* au primit cadouri dulci din partea ARI și a liderilor organizațiilor etnoculturale;
- acțiuni online dedicate Zilei Internaționale a Romilor (aprilie): expoziție tematică „Romii între trecut, prezent și viitor” în cadrul căreia au fost prezentate personalitățile de etnie romă care au contribuit la valorificarea patrimoniului socio-cultural al Republicii Moldova, tradițiile străvechi, istoria și elementele de cultură ale acestei etnii;
- acțiuni dedicate Zilei Internaționale a Limbii Materne (februarie);

- acțiuni dedicate Zilei Naționale a Comemorării Victimelor Holocaustului (27 – 31 ianuarie): „Săptămâna memoriei”, Forumul tinerilor „Viitorul ne aparține”, Expoziția „Holocaust: Nimicirea. Salvarea. Eliberarea” etc.

Totodată, în scopul creării condițiilor adecvate pentru desfășurarea activităților culturale promovate de asociațiile obștești și integrarea acestora în procesul de promovare a dialogului intercultural în Republica Moldova, Agenția Relații Interetnice oferă organizațiilor etnoculturale *sprijin financiar prin finanțarea proiectelor culturale*. În anul 2020 au fost desfășurate *circa 150 acțiuni*, o mare parte din ele fiind organizate în incinta Casei Naționalității din cadrul ARI – centru cultural și de documentare al organizațiilor etnoculturale din țară:

- Festivalul Internațional de Arte „Plai Natal” organizat de Asociația obștească „Plai Înfloritor”, având drept scop dezvoltarea, păstrarea și valorificarea culturii, tradițiilor naționale și ucrainene, precum și a etniilor conlocuitoare promovând tinerile talente (mai);
- Festivalul diasporei poloneze „Polska Wiosna w Mołdawii”/ „Primăvara poloneză în Moldova” (mai);
- sărbătoarea „Navruz-Bayrami” (martie);
- Zilele Taras Șevcenco în Republica Moldova: acțiuni organizate de către Societatea „Prosvita – Taras Șevcenko” menite să readucă creația Marelui Kobzar al Ucrainei în atenția publicului;
- sărbătoarea „Maslenița” organizată de Comunitatea Rusă (februarie);
- acțiuni dedicate Zilei de naștere a poetului Aleksandr Pușkin și Ziua limbii ruse;
- eveniment de comemorare a 100 de ani de la nașterea ilustrului diplomat turc, compozitor, muzicolog, profesor VEYSEL ARSEVEN, organizat în comun cu Comunitatea Găgăuză din Republica Moldova (februarie 2020);
- eveniment dedicat Zilei comemorării tragediei de la Khojaly, organizat în comun cu Congresul Azerilor din Moldova (28 februarie 2020);
- „Școala tinerilor lideri” cu participarea tinerilor etnici din raioanele Râșcani, Edineț, Briceni, Orhei și mun. Bălți, proiect organizat în parteneriat cu Asociația Tineretului Ucrainean din Moldova „Zlagoda”. Pentru desfășurarea proiectului, ARI a alocat suma de 75 mii lei;

- training pentru tinerii lideri organizat în parteneriat cu Asociația „Diaspora Georgienilor din Republica Moldova „Samșoblo”. Suma alocată de ARI - 69 mii lei.

FUNȚIONAREA LIMBILOR VORBITE PE TERITORIUL REPUBLICII MOLDOVA ȘI PROMOVAREA DIVERSITĂȚII LINGVISTICE

Agenția Relații Interetnice contribuie la crearea condițiilor pentru însușirea limbii de stat de către reprezentanții minorităților naționale în vederea integrării lor în societate, asigură protecția și dezvoltarea limbilor minorităților naționale și promovează diversitatea lingvistică.

Partenerul Agenției Relații Interetnice în realizarea obiectivului de creare a condițiilor pentru însușirea limbii de stat de către reprezentanții minorităților naționale este Asociația Națională a Trainerilor Europeni din Moldova (ANTEM).

În scopul organizării de cursuri pentru studierea limbii române de către populația alolingvă, pe parcursul anului au fost încheiate două *Acorduri de parteneriat între Agenția Relații Interetnice și Asociația Națională a Trainerilor Europeni din Moldova (ANTEM)*, și respectiv *Casa Limbii Române*.

Acordurile prevăd o serie de acțiuni pe termen lung și scurt, precum și activități comune care au drept scop facilitarea studierii limbii române de către minoritățile naționale.

Agenția Relații Interetnice a locat pe parcursul anului 50 000 lei, în baza de contract cu ANTEM, pentru instruirea lingvistică a 20 persoane alolingve care pe parcursul a 4 luni au învățat limba română.

Cu finanțarea Înaltului Comisar pentru Minorități Naționale al OSCE și în colaborare cu Agenția Relații Interetnice, ANTEM a demarat *Programul de studiere a limbii de stat* prin intermediul a mai multor proiecte destinate cetățenilor alolingvi, în special funcționarilor publici, prioritar tinerilor și copiilor care doresc să studieze limba română:

- „*Învățăm Româna la Distanță*” – beneficiari -1800 tineri;
- „*Integrare cu respect pentru diversitate. Învățarea simultană a limbilor română și găgăuză*” - beneficiari - 868 de copii de 5-6 ani și părinții lor din Comrat, Congaz, Ceadâr-Lunga, Beșchioz, Vulcănești. De asemenea,

cursuri de predare-învățare simultană a limbilor română și găgăuză au fost organizate pentru 50 de profesori de limbă română și găgăuză, pentru 30 de manageri și metodiști din 20 de grădinițe.

- „*Integrarea sociolingvistică a elevilor alolingvi prin studierea unor discipline predate în limba română*” implementat în 6 instituții de învățământ din rl. Edineț;
- „*Instruire lingvistică pentru minoritățile naționale din Republica Moldova*” - circa 700 de persoane instruite. Procesul de învățare a limbii de stat se realizează pe platforma <https://invat.antem.org/>, cu ghidajul a 4 experți în predarea-învățarea la distanță.

Pentru sporirea diversității lingvistice, Agenția Relații Interetnice a organizat un șir de *evenimente multilingve*, inclusiv online, cu participarea activă a minorităților naționale. Totodată, Agenția a susținut asociațiile obștești ale minorităților naționale în organizarea evenimentelor care contribuie la sporirea diversității lingvistice.

Menționăm acțiunile dedicate Zilei Internaționale a Limbii Materne (21 februarie, anual):

- realizarea a 2 spoturi ce promovează recunoașterea și utilizarea limbilor materne, în special a limbilor grupurilor etnice. Astfel, poezia marelui poet Grigore Vieru „În limba ta” a fost recitată de către reprezentanții minorităților naționale, în special tineri, în 5 limbi: română, rusă, bulgară, găgăuză și poloneză. Spoturile au fost distribuite și promovate prin intermediul site-ului oficial al ARI și paginii de FB;
- eveniment solemn dedicat Zilei Internaționale a limbii elene, organizat de Societatea de cultură greacă „Elefteria” din Republica Moldova cu susținerea ARI, în cadrul căruia limba greacă a răsunat prin diverse forme: poezie, muzică, concurs etc.;
- ore dedicate copiilor cu genericul „Не молчи по-белорусски” organizate de către Comunitatea belarusă din Republica Moldova în incinta Centrului de Cultură Belarusă;
- recital de muzică și versuri în limba belarusă „Беларусь моя” al Ansamblului vocal al Comunității belaruse „Zoraciki” în incinta Casei Naționalităților;

- serată literară „Наша мова колискова” organizată de Comunitatea femeilor ucrainene din Moldova și Societatea „Prosvita – Taras Șevcenko” în incinta Bibliotecii „Lesea Ukrainka” etc.

O platformă eficientă de realizare a educației interculturale și îmbunătățire a competențelor lingvistice reprezintă cele mai mari evenimente organizate anual de către ARI: Festivalul Republican al Etniilor „Unitate prin Diversitate”, Zilele Scrisului și Culturii Slave, Festivalul-concurs „Plai natal”, Festivalul diasporei poloneze „Polska Wiosna w Mołdawii”, acțiuni dedicate Zilei de naștere a poetului Aleksandr Pușkin și Ziua limbii ruse; Ziua Internațională a romilor etc.

În cadrul proiectului „Îmbunătățirea capacităților și abordărilor de cooperare durabilă în domeniul minorităților naționale”, Agenția Relații Interetnice în cooperare cu Misiunea OSCE în Moldova a realizat *videoclipul despre promovarea diversității etnice în RM*. Videoclipul dispune de traducerea subtitrării în limbile: rusă, ebraică, ucraineană, bulgară, găgăuză, romani, engleză. Astfel, prin posibilitatea de a selecta traducerea în una din aceste limbi a fost asigurată protecția și dezvoltarea limbilor minorităților naționale.

TRATATE INTERNAȚIONALE

Agenția Relații Interetnice coordonează la nivel național procesul de implementare a convențiilor internaționale în domeniul drepturilor minorităților naționale la care Republica Moldova este parte și a recomandărilor comitetelor ONU, CoE:

- *Convenția internațională cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (ONU) (ratificată în anul 1991, în vigoare din 25 februarie 1993);*
- *Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale (CoE) (ratificată la 20 noiembrie 1996, în vigoare de la 1 februarie 1998).*

Pe parcursul anului 2020 Agenția Relații Interetnice a elaborat *Raportul periodic al Republicii Moldova asupra aplicării Convenției internaționale privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (rapoartele periodice nr. 12,13,14 combinate într-un singur document)*. Raportul reflectă perioada iunie 2017 – 2019 și conține informații specifice privind punerea în

aplicare a art. 1 – 7 din Convenție, precum și progresele realizate în vederea îndeplinirii prevederilor acesteia.

În perioada 4-5 februarie 2020 a avut loc *atelierul de lucru „Sistemul internațional de monitorizare a drepturilor omului. Raportul combinat nr. 12,13,14 al Republicii Moldova pentru Comitetul ONU pentru eliminarea discriminării rasiale”*, organizat de către Oficiul ONU pentru Drepturile Omului în Moldova în parteneriat cu Agenția Relații Interetnice. Atelierul a fost destinat membrilor grupului de lucru interministerial, având drept scop prezentarea și examinarea raportului în cauză. La lucrările atelierului au participat reprezentanți ai 13 organe administrative centrale și 12 lideri ai asociațiilor etnoculturale ale minorităților naționale.

Totodată, Raportul a fost prezentat și examinat în cadrul ședințelor Consiliului Coordonator al organizațiilor etnoculturale din Republica Moldova care activează pe lângă ARI, membrii Consiliului fiind activ implicați la toate etapele elaborării raportului.

În februarie 2020, ARI a transmis Comitetului ONU Raportul periodic al Republicii Moldova asupra aplicării Convenției internaționale privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială.

Prin Hotărârea Guvernului nr. 644 din 23.08.2013, Agenția Relații Interetnice a fost desemnată în calitate de *organ responsabil de realizarea prevederilor art. 14 al Convenției internaționale privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială*, precum și pentru *asigurarea prezentării comentariilor Guvernului Republicii Moldova pe marginea comunicărilor individuale sau colective contra Republicii Moldova adresate Comitetului ONU pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (CERD)*.

ARI colaborează cu Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității și Avocatul Poporului în examinarea plângerilor individuale privind cazurile de discriminare.

Pe parcursul anului, Agenția Relații Interetnice nu a înregistrat plângeri individuale privind cazurile de discriminare.

Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale (CoE) (ratificată la 20 noiembrie 1996, in vigoare de la 1 februarie 1998).

În urma monitorizării implementării prevederilor Convenției menționate, ARI a elaborat *cel de-al V-lea Raport periodic cu privire la aplicarea de către Republica Moldova a Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale*

(prezentat Comitetului Consultativ CoE în februarie 2019 , publicat pe site-ul CoE 22 mai 2019).

Întru asigurarea transparenței și a principiului participativ, Rapoartele sunt plasate pe site-ul oficial al ARI www.ari.gov.md.

Suport internațional

Politica națională în domeniul integrării minorităților naționale este realizată și implementată cu susținerea partenerilor internaționali, în special cu ajutorul *Înaltului Comisar OSCE pentru Minorități Naționale (ÎCMN)*, *Oficiului Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului*, *Misiunii OSCE în Moldova* și *Consiliului Europei*.

Acorduri de colaborare

Pe parcursul anului au fost stabilite relații de colaborare cu autoritățile omoloage din alte țări în vederea realizării proiectelor comune și aplicării bunelor practici de modernizare și reformare a sistemului asigurării drepturilor minorităților naționale.

Astfel, a fost inițiat procesul de negociere și semnare a acordurilor:

- Acord de cooperare între Centrul Internațional de Multiculturalism din Baku și Agenția Relații Interetnice din Republica Moldova;
- Memorandum de colaborare între Agenția Relații Interetnice și Departamentul lituanian pentru minorități naționale în domeniul relații interetnice și asigurării drepturilor minorităților naționale;
- Memorandum de înțelegere și cooperare reciprocă între Agenția Relații Interetnice și Agenția Federală pentru Naționalități din Federația Rusă în domeniul relații interetnice;
- Programul de acțiuni al Agenției Relații Interetnice și Însărcinatul pentru Religii și Naționalități a Republicii Belarus întru realizarea Acordului de colaborare între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Belarus în domeniul asigurării drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale.

Deficiențe și propuneri privind realizarea obiectivelor Agenției Relații Interetnice reeșind din natura complexă a gestionării sferei relațiilor interetnice

- Competența privind elaborarea de politici în domeniul relațiilor interetnice nu este reflectată în regulamentele de activitate ale instituțiilor care reglementează politica statului în domeniile sănătate, muncă, economie etc., fiind prevăzută doar de regulamentul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării;
- Considerăm oportun ca elaborarea politicilor în domeniul relațiilor interetnice să revină Agenției Relații Interetnice pentru a dezvolta documente de politici cu caracter cuprinzător: intersectorial, regional, care vizează gestionarea și coordonarea tuturor sectoarelor specifice ale relațiilor interetnice, ținând cont de caracteristicile regionale ale situației etno-lingvistice, folosind practici internaționale pozitive care se încadrează armonios în contextul Republicii Moldova și reflectă interesele tuturor grupurilor etnice ale societății moldovenești;
- Instituirea unei unități responsabile la nivel local de domeniul relațiilor interetnice;
- Reieșind din faptul că efectivul limită al ARI este stabilit în număr de 20 de unități (6 unități personal tehnic), considerăm necesar scoaterea din moratoriul temporar, conform HG nr.672 din 17.12.2019, a 6 unități (3 funcționari publici și 3 personal tehnic) pentru a mări numărul de personal și institui o Direcție/secție de activitate pentru elaborarea politicilor.
- Conform recomandărilor experților naționali și internaționali, considerăm oportun reexaminarea bugetului ARI, fapt ce ar oferi posibilitatea acoperirii financiare în realizarea acțiunilor în conformitate cu planurile de activitate aprobate de Guvernul Republicii Moldova, inclusiv pentru susținerea activităților statutare ale organizațiilor etnoculturale din RM.

Priorități pentru 2021

Prioritățile de bază sunt întocmite ținând cont de Planul de acțiuni al Guvernului Republicii Moldova pentru anii 2020 – 2023 și Regulamentul de activitate al Agenției Relații Interetnice, axându-ne pe promovarea și protecția drepturilor minorităților naționale în vederea păstrării, dezvoltării și exprimării specificului etnic, cultural, lingvistic:

- Implementarea Hotărârii Guvernului nr. 1464 din 30 decembrie 2017 „Cu privire la aprobarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027”;

- Participarea la elaborarea Planului de acțiuni 2021-2024 întru realizarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2019-2027;
- Participarea la elaborarea Planului de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2021-2025;
- Implementarea Planului de acțiuni pentru anii 2021-2025 privind promovarea memoriei Holocaustului și a culturii toleranței în vederea combaterii antisemitismului, xenofobiei, rasismului și altor forme de intoleranță;
- Implementarea Planului de acțiuni pentru Drepturile Omului în Republica Moldova pentru anii 2018-2022, capitolul Drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale, etnice, religioase și lingvistice;
- Implementarea recomandărilor formulate în cadrul sesiunii a 26-a a grupului de lucru privind UPR (Evaluarea Periodică Universală), domeniul relațiilor interetnice;
- Facilitarea condițiilor pentru păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității etnice, culturale și lingvistice a persoanelor aparținând minorităților naționale;
- Îmbunătățirea studierii și posedării limbii de stat a Republicii Moldova de către cetățenii alolingvi. Cooperarea cu Asociația Națională a Trainerilor Europeni din Moldova (ANTEM) în vederea realizării proiectelor și programelor în domeniul studierii limbii de stat de către cetățenii alolingvi adulți (în baza acordului de colaborare);
- Asigurarea protecției și dezvoltarea limbilor minorităților naționale, precum și promovarea diversității lingvistice;
- Susținerea activităților statutare a organizațiilor etnoculturale din Republica Moldova;
- Sporirea participării minorităților naționale la viața publică a Republicii Moldova;
- Colaborarea cu organisme internaționale și reprezentanțele acestora în Republica Moldova: CoE, ONU, PNUD Moldova, UNICEF, Delegația Uniunii Europene, Misiunea OSCE, Oficiul Înaltului Comisar pentru Minorități Naționale, Oficiul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului, Centrul European pentru Problemele Minorităților etc.